

על מה לחמנו מדוע פינינו

דוד בן-גוריון

1956

מה השגנו

קטעים מחוברת שיצאה לאור בתחילת 1957 — לאחר נסיגת צה"ל מסיני.
בחוברת דברים, שאמר בן-גוריון בכנס קצינים, שנערך לפני הנסיגה,
והסברים, שנתן בוועדת חוץ וביטחון של הכנסת.

לשם מה יזמתי מסע סיני?

א. לשבור כוחו הצבאי של נאצר

מסע סיני היה הכרחי, לדעתי, בגלל הנימוקים האלה: ריחפה עלינו סכנה חמורה ובלתי-אמצעית לאחר הברית הצבאית המשולשת שנכרתה בין מצרים, ירדן וסוריה, ואשר העמידה את צבאות הארצות האלה תחת פיקוד מצרי. אחד והמפקדים שלהם הכריז בפומבי: סוף-סוף הגיע הזמן, שאנו יכולים לבחור את השעה והמקום לתקוף ולמחות את ישראל. והאמירה הזאת היה לה על מה להישען, בכל אופן, לדעת אלה שאמרו זאת. כי שליטי ערב אינם מבינים, גם אינם מסוגלים להבין, מהו הערך של הכוח המוסרי במלחמה. ומתוך התנכרות לגורם הזה, היה להם יסוד גמור להניח שהם יכולים לבחור המקום והזמן ולהביס אותנו, כי יש להם יותר חיילים ויותר נשק מכל המינים, וגם מצב גיאוגרפי נאות יותר, ובהתקפת פתע היו מסוגלים לחבל בנו, אם לא יותר מזה. הגעתי לידי מסקנה, שיש להרוס בלי דיחוי את הכוח המצרי בסיני. כשנעשה הגיוס, היו כמעט כולם סבורים, שהיעד הצבאי הוא במזרח, אולם דעתי היתה, שיש להרוס בסיסי המטרה לא היתה כיבושים טריטוריאליים. ---

ראיתי צורך והכרח ראשוני לשבור את הכוח של האויב המסוכן ביותר, אשר יחד עם בעלי בריתו איים על קיומנו. ---

ב. להנמיך קומתו של נאצר

מטרה אחרת של מסע סיני היתה להנמיך קומתו של הרוזן המצרי, ואין לזלזל בחשיבות הדבר הזה. כממונה על הבטחון עוד מלפני יסוד המדינה, קיננה בלבי כל הזמן דאגה חמורה אחת. אנו יודעים המצב הירוד והשחיתות של שליטי ערב, שזהו אחד הגורמים הראשיים לחולשתם הצבאית. אולם תמיד חששתי, כי עלול לקום איש סגולה, כפי שקם לשבטי ערב במאה ה-7 או כפי שקם לתורכיה אחרי כשלונה במלחמת העולם הראשונה, מוצטפא כמאל, אשר הרים רוח העם, הגביר האמונה בעצמו ועשה אותו לעם לוחם. סכנה זו קיימת ועומדת, והיה נדמה כאילו נאצר הוא האיש הזה. אין זה דבר פשוט, שבארצות שונות דוברות ערבית נושאים הילדים את תמונתו. והנמכת קומתו של נאצר זה היא מעשה מדיני גדול. ---

ג. לפרוץ המעבר במצרי אילת

והיתה לנו מטרה שלישית, מעשית, ממדרגה ראשונה. היא עוד לא הושגה במלואה — על פי טבעה אי-אפשר להשיגה בבת-אחת ונצטרך להיאבק עליה שנים רבות. --- כוונתי לפריצת נתיב המים מאילת לים סוף. --- לא עשינו מלחמה זו למען כיבוש סיני או למען כפיית שלום על נאצר, ---

מטרות מסע סיני היו, כאמור, לא כפיית שלום על נאצר ולא כיבושים טריטוריאליים, אלא הבסת כוחות הצבא המצרי בסיני ובעזה, הנמכת קומתו של נאצר, פריצת המעבר דרך מצרי טירן. ---

המערכה המדינית

ידענו מראש, שהמאבק המדיני יהיה קשה וממושך. מאז קום המדינה חלו שינויים חשובים במעמדנו הבינלאומי ובנסיבות הבינלאומיות הקובעות את מאבקנו. ---

בסיום מערכת סיני רצינו קודם כל להרוויח זמן, למען נוכל להסביר לעולם מה היו מטרות מסע סיני, מדוע היה מוצדק ומהי התכלית הפוליטית שאותה אנו רוצים להשיג. גורלה של ישראל תלוי בשני דברים: בכוחה ובצדקתה. בנבצע סיני הוכחנו את הדבר הראשון, את כוחנו; במאבק המדיני היה עלינו להוכיח את הדבר השני, את צדקתנו. ונדמה לי, כי במשך הזמן שעבר, מאז ראשית נובמבר ועד ראשית מרס, נעשה הדבר במיטב יכולתנו, ושני העניינים העיקריים שלנו — ענין חופש השיט במפרץ אילת וענין ה"פידאיון" — שלא היו ידועים בעולם אלא אולי ליחידים סגולה, נעשו לקנין דעת הקהל העולמית כאשר לא נעשה שום ענין אחר, אפילו לא של מעצמות גדולות. במשך ארבעת החדשים היתה דעת הקהל העולמית עסוקה כמעט אך ורק בבעיות ישראל. --- גבורת צה"ל במסע סיני היתה המנוף, שנתן את האפשרות לעשיית הסברה זו. בהצלחת מסע סיני היתה טמונה הצלחת מסע ההסברה.

השלב הראשון

במאבק המדיני היו שלושה שלבים. השלב הראשון נמשך מראשית המסע עד 11 בפברואר. ---

עד ל-11 בפברואר לא היתה אוזן קשבת לתביעותינו. המזכיר הכללי של או"ם נקט עמדה נוקשה, שעל ישראל לקיים קודם כל ההחלטה הראשונה של או"ם ולסגת, ורק לאחר שניסוג מאחורי קווי שביתת-הנשק נוכל לבוא בתביעות, ורק אז אפשר יהיה לדון בהן או לא לדון, אבל עד אז — לא. זו היתה גם עמדת או"ם.

★

השלב השני

אבל לאחר שפינינו רוב השטח בסיני והודענו כי לא נוזז יותר, לא מהרצוה ולא מחוף המצרים, אם לא נקבל בטחונות בנוגע לרצועה וחופש השיט, חל מפנה בממשלה האמריקנית. זה היה ב-11 בפברואר. והמפנה חל, לא מפני שראשי השלטון חזרו בתשובה, אלא משום הלחץ העצום של דעת הקהל האמריקני לטובתנו, שהלך והתגבר. ---

★

הדבר העיקרי שהיה במפנה זה הוא, שאמריקה הודיעה, עוד לפני שאנו ניסוג, שהיא מתחייבת על חופש השיט במצרי טירן ומפרץ אילת, מכירה שזה נתיב מים בינלאומי ויש זכות לכל מדינה, ולמדינת ישראל, לשיט חופשי ובתום לב במצרי טיראן; היא תשתמש בזכותה זו ותייעץ ותעודד את חברות הספנות שלה להשתמש בזכות השיט ותקרא גם למדינות מימות אחרות ללכת בדרך זו. ---

★

השלב השלישי — הצעת צרפת וקנדה

ואז חל מפנה שני: באה הצעת קנדה וצרפת, ונראה היה כאילו גם הממשלה האמריקנית מצטרפת להצעה זו. ---

★

והנה עמדה לפנינו הברירה: לקבל או לא לקבל הצעה זו. דעתי הנחרצת היתה — לקבל. ---

★

מדוע הייתי בעד קבלת ההצעה

הצרפתית-קנדית

בשלב השלישי הזה — עם הפניה של צרפת וקנדה — היה ברור שזהו המפנה החיובי האחרון, האפשרי באו"ם ובדעת הקהל בעולם. ---

והשאלה היתה — או שאנו מנתקים יחסינו עם או"ם ואומרים: ייעשה מה שיעשה, אנו נעמוד על שלנו; או שניאחז בסיכויים שבהצעה זו לסידור הענינים, אם כי יש בסיכויים אלה גם סיכונים.

★

הסכנה של סנקציות מוסריות

באותם הימים היו שתי הצעות באו"ם: היתה ההצעה של הגוש הערבי — על סאנקציות כלכליות, מוסריות וצבאיות נגד ישראל, אשר ייתכן שלא היתה משיגה רוב של שני שלישים, --- והיתה הצעה שניה של אמריקה, כי על ישראל לפנות את עזה ואת חוף המצרים במשך שלושה או חמישה ימים, ואם לא תפנה — תתכנס העצרת ותדון על אמצעים שיש לנקוט נגד ישראל. --- לא היה ספק, שההצעה האמריקנית תקבל שני שלישים, ואם לא ניסוג במשך שלושה או חמישה ימים — שוב תתכנס העצרת ואז היתה אמריקה מציעה סאנקציות או אמצעי לחץ אחרים נגד ישראל. --- נתאר לנו רק סאנקציה קלה זו של קריאה חזרה של ראשי השגרירויות, כלומר שמכריזים על ישראל כעל ארץ מנודה. ---

★

יהדות העולם מול ישראל מנודה

ועוד דבר: אנו חלק קטן של עמנו, 13%, ורובו הגדול של העם היהודי מפוזר בעולם. חלקו משותק ומנותק מאתנו בעל כרחו ואין לקחת אותו בחשבון לעת עתה. רובו של העם היהודי חי בארצות החופשיות, אבל היהדות בתוכן אינה חופשית. גם בארץ הכי חופשית היהודים הנם כבולים. --- ואנו לא יכולים, בכל מה שאנו עושים בארץ, לא לקחת בחשבון, לא רק עזרת היהודים, אלא גם מעמדם, צרכיהם הם. אני מסופק אם המנהיגים היהודים היו יכולים או מעיזים, לעמוד לימינו במקרה של נידוי עולמי.

100,000 יהודים או 300,000 ערבים

והיה שיקול נוסף, רב משקל. --- אבל המדינה הזאת שאנו הקימונו — לא הקימונו בשביל 650,000 היהודים שהיו בה ביום היווסדה, ולא בשביל המיליון וחצי מיליון היהודים שנמצאים בה עכשיו, אלא בשביל כל יהודי שאינו רוצה ואינו יכול להשאר במקום גלותו. ---

★

ומה היה קורה במפרץ אילת?

ועתה לענין מפרץ אילת. כשפינינו את סיני, נשארנו על חוף המצרים, ודרשנו שכוח או"ם יקח את מקומו עד הסדר של

שלום. כמובן, לנו חשוב לא החוף ולא האיים, אלא השיט ממש. וסבורני כי בענין הזה השגנו הישג רב, אם כי מטרתנו טרם הובטחה בשלימות ובוודאות מוחלטת. ---

★

השיקול העליון

ועכשיו אני מגיע עוד לשיקול אחד, שבעיני הוא השיקול העליון. אני אולי לא פחות מאשר מישהו אחר מכיר כוחו של צה"ל, ואני חושב שהוא עוד רחוק משיא יכולתו, והוא צריך להשתכלל ולגבר חיילים, להעלות אימונו וכוחו מלחמתו, וגם להצטייד בציוד יותר יעיל ויותר חדיש. ידעתי היטב הערך המוסרי שבהכרעה צבאית, מה משקלו של היתרון המוסרי בהאבקות צבאית, אבל אני גם יודע שבלי כלי עבודה חדישים, החייל המאומן והאמיץ ביותר — ייכשל. אם יעמוד חוליגן עם רובה ביד מול איינשטיין, אינני מאמין שאיינשטיין יוכל להתגבר עליו בידיים ריקות. דרושים כלי-נשק. ודבר ציודו של צבאנו אינו כה פשוט. נשק אין משיגים בכל חנות. אני יודע בכמה קשיים ומאמצים עלה בידינו להשיג השנה הציוד הצבאי, אני יודע איך הדבר הזה נעשה. מסופקני אם יש מדינות רבות בעולם המוכנות לתת לנו נשק באותם התנאים, בהם ניתן לנו הנשק בקיץ שעבר ואשר עליו שר המשורר אלתרמן.

אבל לצייד הצבא אחת-לעולמים — לא ניתן ולא יינתן. מזמן לזמן יש מן ההכרח לחדש הציוד. הכלי שהיה לפני שנתיים המובחר ביותר, ביחוד בחיל האוויר — היום איננו שווה כמעט כלום. הצלחנו להשיג השנה כלים שיכלו להתמודד — והם התמודדו — עם "מיגים" והפילו אותם. אבל יש לא רק מיג 15; יש מיג 17 ו-19 שנגדם הסילון שהיה בידינו לא יעמוד. בתקופה הקרובה — ואינני יודע מה יהיה בעתיד הרחוק, — אין סיכוי שברית-המועצות תתן נשק גם לישראל הקטנה והנצורה, אבל יש בטחון שהיא תעניק נשק לסוריה ולמצרים. ואני יודע המאמצים הנואשים שעשינו השנה להשיג נשק. ורק מעטים בארץ יודעים כיצד ואיך השגנו הנשק אשר השגנו ובאיזה תנאים.

ואני שאלתי את עצמי: — מה יקרה אם חלילה נהיה מנודים על-ידי או"ם, על ידי ברית-המועצות וארצות-הברית, לאחר שלא נקבל גם ההצעה של שתי המדינות הקרובות לנו ביותר, שהן היחידות בעולם שהציעו לנו סילוני קרב? מה יהיה אם בעוד שנה או שנתיים נצטרך להגן על השיט שלנו במצרי יטבת ובמפרץ אילת? לנאצר ולשאר אויבינו שוב יהיה שפע ומבחר של נשק סובייטי, ובפנינו כל הדלתות תהיינה סגורות. אני מודה ומתוודה: לא הייתי מוכן לקחת על עצמי את האחריות האיומה הזאת כלפי ההיסטוריה היהודית. --- אל נהיה שיכורים מהניצחון. המפואר שהיה לנו עכשיו. מיד לאחר הקרב בסיני עשיתי ניתוח המצב האסטרטגי בפני סגל המפקדים והסברתי, כי בסיבוב הבא יהיו כל התנאים אחרים, ומה שקרה בסיני לא יקרה עוד. וחלילה לנו להשאיר בעוד שנה-שנתיים, בשעה שנצטרך להגן או על השיט או על קיומנו, את צה"ל רק בנשק הזה שיש עכשיו בידינו! אני הייתי חושב זאת לפשע איום, הפשע הגדול ביותר, נגד העם היהודי ונגד מדינת ישראל. ---

★

מה השגנו

ואם אשאל בסיכום דברי: האם השגנו הכל? — אומר: לא; ואם מי שהוא יאמר: לא השגנו כלום — אינו אומר האמת. השגנו דברים גדולים וחשובים.

השגנו הכרת חלק גדול של העולם — לא של העולם כולו, בזכות השיט שלנו ובזכות להשתמש בכוח על מנת להגן על השיט.

השגנו אפשרות, שאניות לא ישראליות — אניות משא ואניות נפט — יבואו לאילת ואניות ישראליות יבואו לנמלי אסיה ואפריקה.

השגנו אפשרות לגשת למפעלים קונסטרוקטיביים עצומים, שלא העזנו לחלום עליהם לפני מבצע סיני, ואשר מבצע סיני בא ליצור התנאים לביצועם — זהו בנין אילת, ישוב הנגב וקריעת ים סוף.

השגנו אפשרות של מחקר אטומי חשוב לצרכי שלום, אשר במובן הכלכלי עשוי לשנות מצבנו מהקצה לקצה.

השגנו הכרת חלק גדול של העולם בבעיות הבטחון של ישראל ברצועת עזה ובסכנת הפידיאון.

ואני חושב שגם במובן הכבוד הישראלי יצאנו ממסע סיני ברכוש גדול. --- אני מקבל עתונים מאירופה, מאמריקה, מאסיה, לא כולם מארצות ידידותיות, ואני מעז לומר שאין עכשיו, לא בארצות הקטנות ולא בארצות הגדולות, ממשלה כל כך מכובדת כממשלת ישראל. לא מצאתי בשום עתון כבוד ותהילה לאיזו ממשלה שהיא, שישתוו עם הכבוד ותהילה שחולקים היום לממשלת ישראל זו, הקטנה והמצערה. ---

